

qui nonnihil ad vitam contulere; et lib. 3, c. 3, multa ex Porphy. et aliis in eadem sententiam refert. Et in eadem est Athanas., lib. contra Idola gentium; et Lactan., lib. 1 Divin. instit., c. 15, et lib. 2, c. 2; Cypr., lib. de Idolor. vanitate, circa princip.; et August., conc. 2 in Psal. 113, exponens illa verba: *Simulacra gentium argentum et aurum*, et in epist. 43. Hinc Olympius, Sophista gentilis, apud Niceph., lib. 12 Hist., c. 25, et Sozomen., lib. 7 Hist., cap. 15, ad consolandum gentiles socios suos, quorum idola Christiani confregerant, inquit: *Simulacra erant ex materia corruptioni obnoxia; ideo comminui potuerunt; quæ vero in eis erant cælestes potestates, in cælum evolarunt*. Confirmatur, nam per se videtur incredibile, homines in tantam cæcitatem incidisse, ut ligna et lapides propter se adoratione digna esse crederent; colebant ergo hæc propter rationem extrinsecam non sine idololatriæ vitio. Cujus rei exemplum ex c. 21 Exodi sumere possumus, ubi Hebræi adorantes vitulum aureum, non illum propter se, sed Deum in illo adorasse videntur; unde et Aaron dicebat: *Solemnitas Domini est*; et tamen magnum idololatriæ peccatum commiserunt. Similiter Judic. 17, Michas dicebat: *Sanctificavi hoc argumentum Domino*, quibus verbis significat erexisse imaginem Deo, et nihilominus ejus cultus idololatriæ accusatur.

2. *Imaginum usus contra idolorum culturam inventus.* — Respondetur, tantum abesse imagines nostras ab idolis, ut potius ad illorum destructionem ab Apostolis erectæ sint, ut erudite notarunt Turrian., lib. 1 pro canonicis Apost., cap. 25; et Feuarden., super 1 lib. Irenæ., cap. 24, qui referunt Apostolicum canonem in hæc verba: *Non debent servati decidi circa idola, sed loco eorum incontaminatas veri Dei simul et hominis, servorumque ejus, manibus efformatas imagines contra idola et Judæos erigere.*

3. *Idololatria quid.* — *Idolodulia.* — Ut autem hæc differentia evidentius constet, supponendum imprimis est, tunc proprie committi idololatriæ vitium, quando adoratio, soli Deo debita, ei, qui verus Deus non est, communicatur, ut D. Thom. docet, 2, 2, q. 94, art. 1, et ex supra dictis hic, art. 1 et 2, constare potest. Unde fit, ad idololatriæ vitium spectare, erigere Deo imaginem, ut propriam ejus naturam, sicut est, representet. Et similiter illam sub tali existimatione adorare, vel eum, qui in illa representatur, tanquam ve-

rum Deum, idololatria est, cum ille verus Deus esse non possit. Quod recte notavit German. Constantin., in epist. ad Thomam, relata in dicta VII Synod., act. 4, et indicat August., epist. 119, cap. 11. Sic etiam, servata proportione, potest vocari idolodulia, si quid adoretur cultu religioso Sanctis debito, quod tali adoratione dignum non est, vel si illi sub hac intentione simulacrum erigatur, ut si dæmon in se, vel in simulacro colatur, etiamsi non divino honore, sed illo qui sanctorum Angelorum proprius est, adoretur.

4. *Error idololatriæ unde ortus.* — *Varii modi antiquæ idolorum cultura.* — Secundo, explicandi sunt varii modi quibus Gentes in hoc vitio errarunt, vel errare potuerunt. Primo enim, aut prorsus ignorabant unum Deum, cui supremam adorationem tribuerent, vel certe, si modo aliquo illum cognoscebant, non sicut Deum glorificabant, ut dicitur ad Rom. 1. Unde factum est ut supremum latræ cultum inter multos dividerent, ut late tractat August., lib. 8 de Civit., cap. 14, et lib. 20 contra Faust., cap. 19; Lactant., lib. 1 Divin. instit., a cap. 5; et Orig., lib. 6 contra Celsum, circa princip. Hæc autem divini cultus partitio, seu communicatio variis modis accidit. Primum enim quidam homines insignes et potentes existimati sunt dii, illisque sacrificia offerebantur, et sub hac existimatione erigebantur simulacra, ut late ostendit Lactant. supra, 8; Tertul., in Apolog., c. 11 et 12, et lib. de Idolol.; et Euseb., 3 de Præparat., c. 7; August., lib. 8 de Civit., c. 26: *Tanta, inquit, cæcitate in montes offendunt, ut non attendant in omnibus litteris Paganorum, aut non inveniri, aut vix inveniri Deos, qui non homines fuerint, omnibus vero studeant honores exhibere divinos, quasi nihil humanitatis habuerint*. Neque homines solum mortuos, sed interdum etiam vivos, ut Eusebius supra notat, ut Deos interdum adorabant, ut ex Daniele 2 colligitur, ubi in hoc sensu Hieronymus (quem supra citavimus) inquit, simulacrum, seu statuam Imperatoris non esse ulla ratione hoc modo adorandam.

5. Secundo, quasdam mundi partes vel causas, cælos, solem, ignem, et similia, quæ Sapient. 13 et 14 referuntur, ut Deos adorabant, eisque hac ratione simulacra erigebant, vel propter exteriorem formam quæ oculis patebat, vel certe propter latentem quamdam virtutem quam ibi inesse existimabant. Ut tradit Euseb., lib. 3 de Præpar., cap. 2 et 3; et August., lib. 20 contra Faustum, cap. 5

et 19, et lib. 4 de Civit., cap. 10, et lib. 7, cap. 5, ubi ex Varrone refert antiquos fecisse simulacra, ut per ea mundi animam, seu partes ejus conspicerent; ideoque frequentius in forma humana ea confinxisse, ut Deos hominibus similes esse significarent. Quocirca sæpe fingebantur idola, veluti receptacula quædam superiorum virtutum quæ illis conjungi putabantur, et in eis responsa dabant, quibus exteriores effectus et beneficia accepta referebant. Unde Augustinus, conc. 2 in Psal. 113, inquit: *Sine vivo aliquo habitatore esse non putant*. Quod varii Philosophorum testimoniis ostendit, lib. 8 de Civit., cap. 23 et 24, et lib. 10, cap. 10, et epist. 49, q. 3; Euseb., lib. 8 de Præparat., cap. 6. Et propter hanc causam Scriptura sacra nunc vocat idola lapides et ligna, nunc vero dæmones, Psalm. 95: *Omnes dii gentium demonia*; Deuter. 32: *Immolaverunt dæmoniis, et non Deo, diis quos ignorabant*; 1 ad Cor. 10: *Fugite ab idolorum cultura*; et subdit infra: *Quæ immolant gentes, dæmoniis immolant*. Unde tandem eo deveniunt, ut ipsasmet sensibiles statuas Deos putarent, sive illas cum spiritibus inhabitantibus per modum unius apprehenderent, sive nihil inter eas et superiores virtutes distinguerent, sed quod videbatur, absolute adorarent. Et ideo in Scriptura sacra sæpe admonentur nihil divinitatis vel virtutis esse posse in rebus manu factis. Paul., Act. 19: *Quia non sunt dii qui manibus fiunt*. Unde Augustinus, lib. 3 de Doct. Christ., c. 6 et 7, omnem idololatriam ad duo capita revocat, quia vel simulacra ipsa manu facta ut Deos habebant, vel si aliqui eorum ea ut signa interpretari conabantur, ad creaturam colendam referebant. Idem fere quæst. 116 in Genes.; Euseb., lib. 5 de Præparat., cap. 15. Neque est hoc creditu difficile, supposita ignorantia per peccatum originale contracta, et per diuturnam consuetudinem, falsasque traditiones postmodum aucta. Præsertim cum in illis temporibus lumen fidei et gratiæ parce communicaretur hominibus, ex quibus multi sunt adeo tardi et parum instructi, ut vix quid nomine Dei significetur concipiant,

6. Tertio, constat Hebræos, quodcumque in Scriptura peccati idololatriæ redarguuntur, imitatos fuisse supra dictos ritus gentium, ut constat ex historia Jeroboam, qui vitulos aureos erexit, 3 Reg. 12, ubi, c. 18, Elias ostendit omnes illos, quos Israelitæ tunc colebant, fuisse falsos Deos, similes diis gentium, eorumque cultum esse contrarium cultui veri

Dei. Et idem constat ex reprehensionibus Isaïæ 46, Jerem. 2, Deuteron. 31: *Deum, qui te genuit, dereliquisti, et oblitus es Domini creatoris tui*; et infra: *Immolaverunt dæmoniis, et non Deo*. Ubi sermo est de adoratione vituli, in qua Hebræi Ægyptios imitati sunt, ut Augustinus notat, libro 18 de Civitate, cap. 5.

7. *Quantum inter imaginum sacrarum idolorumque cultum intersit.* — Quarto, ex his facile intelligitur quantum distet adoratio nostrarum imaginum ab idolorum cultura. Ecclesia enim solum eas imagines in veneratione habet, quæ personas adoratione dignas representant. Deinde non absolute et propter se eas adorat, sed totum earum honorem aliquo modo ad prototypa refert. Ad hæc, illas ex vera fide et existimatione depingit, res corporeas ab spiritualibus distinguendo, unamquamque juxta capacitatem ejus representando. Ac denique unamquamque rem in suo gradu et ordine, et juxta modum suum veneratur, omnia in unius Dei cultum et supremum honorem referendo; ut autem in simili dixit Augustinus, libro tertio de Doct. Christ., cap. 6, ille cultus, qui videtur esse sub rebus aut signis corporalibus ac temporalibus, si ad unius Dei cultum referatur, longe a Gentium more et superstitione distat. Et similia possunt sumi ex eodem lib. 20 contra Faust., c. 13, et ex Germano et Leontio, in act. 4 VII Synod. At vero Gentiles et erigebant statuas seu imagines dæmonibus aut pravis hominibus, et eas, vel creaturas in illis representatas propter se colebant tanquam suprema numina, primasque causas aliquorum saltem effectuum, seu temporalium honorum. Credebant etiam omnes illos, quos ut Deos colebant, esse corporeos, et per propriam similitudinem per eas imagines representari, quibus nihilominus divinos honores et sacrificia offerebant; distat igitur in infinitum eorum error ab Ecclesiæ Catholice veritate. Unde Sancti Patres vigilantissime restiterunt hæreticis, quodcumque ritus gentilicos cum imaginum usu et adoratione miscere cœperunt, ut ex Irenæo, Epiphonio, Augustino, locis supra citatis, constat, qui Carpocratem et Gnosticos reprehendunt, quod monstrosas Sanctorum imagines cum profanis simulacris conjungerent, illisque sacrificia offerrent.

8. *Objectio.* — *Responsio.* — Sed urgent hæretici, quia, licet in hac adoratione, bene illa utendo, manifestus idololatriæ usus non in-

tercedat, tamen fieri non potest ut omnino vitetur, præsertim in rudi et ignoranti vulgo. Unde fit ut ita imagines adoret, ac si audirent et sentirent, et divinum quid haberent. Cujus signum est, quia illas orant, et propinquius accedere cupiunt, ut audiantur vel videantur. Putant etiam unam imaginem habere majorem potestatem vel excellentiam, et ideo libentius illam adeunt. Respondetur ex dictis in superioribus, si quod fortasse in hac adoratione potest inesse periculum, vera doctrina ac populi instructione, non falsis erroribus, præcavendum esse. Unde negamus in Ecclesia Catholica, supposita vera ejus fide et doctrina, esse hoc periculum quod morale et commune sit. Quod si interdum ex incuria pastorum, vel ex defectu doctrinæ in aliquibus sit ignorantia vel superstitio, id est per accidens, neque ob eam causam universa Ecclesia tanta utilitate privanda est. Signa vero, quæ in contrarium objiciuntur, nullius momenti sunt. Orat enim populus coram imaginibus, quia (ut supra dicebamus) in eis prototypa apprehendunt et venerantur; cupiunt vero ad illas accedere, ut magis ad devotionem excitentur, et commodius illas venerentur. Magis vero ad quasdam quam ad alias afficiuntur, quia vel propter antiquitatem, vel propter artificis sanctitatem, vel propter similes circumstantias majorem devotionem excitant, aut denique quia interdum placet Deo per aliquam imaginem, seu ad præsentiam ejus majora beneficia conferre. Non est igitur cur hæretici temere judicent superstitione fieri, quæ ex vera fide et devotione facta esse facile interpretari possunt.

9. *Differentia inter imagines et idola.*— Ultimo ex dictis facile intelligitur quantum imagines sacræ ab idolis differant, meritoque in VII Synod., act. 7, circa finem, præceptum esse ne idolorum nomine imagines appellerentur. Ut enim notavit Origines, hom. 8 in Exod., et Theodoret., q. 28 in Exod., *idolum* falsam imaginem significat, quæ vel representat quod non est, vel quale non est, id est, ut sanctum quod sanctum non est; et ideo, 1 ad Cor. 8, *idolum* dicitur nihil esse in mundo, quia non representat aliquid quod vere ita sit, et propterea Ose. 7, exponente Hieronymo, dicitur de idololatris, quod *operati sunt mendacium*, id est, *idolum*, quia sicut simulacrum contrarium est Deo, ita *idolum* veritati. Et propterea estiam, Jerem. 2, *idolum vanitas* dicitur, eodem Hieronymo exponente in illis verbis: *Ambulaverunt post vanitatem, et vani*

facti sunt; et Abac. 1, *sculptibile, et constabile*, imagines falsæ dicuntur. At vero imago propria et vera refertur ad aliquod verum exemplar; ut enim inquit Nazianz., orat. 36, quæ est 4 de Theolog., n. 83, *imaginis natura est, ut exemplar suum imitando referat*; et August., in Expos. inchoata Genes. ad litter., c. 16: *Imago, inquit, tunc est, quando de aliquo exprimitur, similis ei cujus imago est*; et Damasc., orat. 2 de Imag., dicit, *imaginem esse typum prototypi, quem exprimit, et declarat*; et eodem fere modo loquitur Adrianus Papa, in sua responsione, et alii Patres in Conc. Nicæn. II. Quocirca, quamvis nomen imaginis interdum generice sumi soleat, et tribui etiam idolis et simulacris, ut videre licet in Tertul., 1. de Idol., Lactan., et aliis supra citatis, in Scriptura tamen sacra nomen imaginis absolute dicitur in bonam partem frequentius sumitur, ut constat Gen. 1 et 9, Sap. 7, 1 ad Cor. 11, et sæpe alias; at vero nomen idoli semper in malam partem sumitur, Lev. 19: *Nolite converti ad idola.*

10. Ad eundem modum utendum est nominibus *sculptilium* et *simulacrorum*, ut nostris imaginibus illa non tribuamus; falsitatem enim et deceptionem includunt, et in Scriptura fere semper idola significant; et ideo Act. 15 præcipitur Christianis abstinere a *contaminatione simulacrorum*, et cap. 21 inquit Paul.: *Intuens simulacra vestru.*; Psalm. 103 dicitur: *Simulacra gentium argentum et aurum.* Ubi eodem modo Augustinus loquitur, concio. 2; Hieronymus, locis citatis; Lactant., lib. 6, cap. 13.

11. Nec refert hoc loco inquirere, an idolum et imago in aliqua ratione univoce conveniant, id enim impertinens est. Quamvis enim in ratione picturæ seu figuræ, aut rei artificiosæ convenire possint, tamen in ordine ad cultum, ad vitium vel virtutem nihil habent commune, quæ sola consideratio ad præsentem materiam spectat.

ARTICULUS IV.

Utrum crux Christi sit adoranda adoratione latriæ¹.

1. *Ad quartum sic proceditur. Videtur quod crux Christi non sit adoranda adoratione latriæ. Nullus enim pius filius veneratur contu-*

¹ 2. 2, q. 103, art. 4, ad 3; et 3, d. 9, q. 1, art. 2, quæst. 4.

meliam patris sui, puta, flagellum quo flagellatus esset, vel lignum in quo fuisset suspensus; sed magis illud abhorreret. Christus autem in ligno crucis opprobriosissimam mortem passus est, secundum illud Sapient. 2: Morte turpissima condemnemus eum. Ergo non debemus crucem venerari, sed magis abhorrere.

2. *Præterea, humanitas Christi adoratione latriæ adoratur, in quantum est unita Filio Dei in persona, quod de cruce dici non potest. Ergo crux Christi non est adoranda adoratione latriæ.*

3. *Præterea, sicut crux Christi fuit instrumentum passionis ejus et mortis, ita etiam et multa alia (puta clavi, corona et lancea) quibus tamen non exhibemus latriæ cultum. Ergo videtur quod crux Christi non sit adoranda adoratione latriæ.*

Sed contra est quod illi exhibemus latriæ cultum, in quo ponimus spem salutis. Sed in cruce Christi ponimus spem salutis; cantat enim Ecclesia¹: O crux ave, spes unica, hoc passionis tempore, auge piis justitiam, reisque dona veniam. Ergo crux Christi est adoranda adoratione latriæ.

Respondet dicendum, quod, sicut supra dictum est², honor seu reverentia non debetur nisi rationali naturæ; creature autem insensibili non debetur honor vel reverentia, nisi ratione rationalis naturæ. Et hoc dupliciter. Uno modo, in quantum representat rationalem naturam; alio modo, in quantum ei quocumque modo conjungitur. Primo modo consueverunt homines venerari regis imaginem: secundo modo ejus vestimentum. Utrumque autem venerantur homines eadem veneratione qua venerantur et regem. Si ergo loquamur de ipsa cruce, in qua Christus crucifixus est, utroque modo est a nobis veneranda; uno, scilicet, modo, in quantum representat nobis figuram Christi extensi in ea; alio modo, ex contactu ad membra Christi, et ex hoc quod ejus sanguine est perfusa. Unde utroque modo adoratur eadem adoratione cum Christo, scilicet, adoratione latriæ. Et propter hoc etiam crucem alloquimur et deprecamur quasi ipsum crucifixum. Si vero loquamur de effigie crucis Christi in quacumque alia materia (puta lapidis vel ligni, argenti vel auri), sic veneramur crucem tantum ut imaginem Christi, quam veneramur adoratione latriæ, ut supra dictum est³.

¹ In Dominica de Passione Domini, in Hym.

² Art. præc., ad 3 arg.

³ Art. præc.

Ad primum ergo dicendum, quod in cruce Christi, quantum ad intentionem vel opinionem infidelium consideratur opprobrium Christi; sed quantum ad effectum nostræ salutis consideratur virtus divina ipsius, qua de hostibus triumphavit, secundum illud Coloss. 2: Ipsum tulit de medio affigens illud cruci, et spolians principatus et potestates, traduxit confidenter palam triumphans illos in semetipso. Et ideo dicit Apostolus, 1 ad Corinthios 1: Verbum crucis pereuntibus quidem stultitia est; his autem, qui salvi fiunt, id est nobis, virtus Dei est.

Ad secundum dicendum, quod crux Christi, licet non fuerit unita Verbo Dei in persona, fuit tamen ei unita aliquo alio modo, scilicet per representationem et contactum. Et hac sola ratione exhibetur ei reverentia.

Ad tertium dicendum, quod quantum ad rationem contactus membrorum Christi, adoramus non solum crucem, sed etiam omnia quæ sunt Christi. Unde Damascenus dicit, in 4 lib.¹, pretiosum lignum ut sanctificatum tactu sancti corporis et sanguinis, decenter adorandum, clavos, indumenta, lanceam, et sacra ejus tabernacula, quæ sunt præsepe, spelunca, et hujusmodi. Ista tamen non representant imaginem Christi sicut crux, quæ dicitur signum Filii hominis, quod apparebit in celo, ut dicitur Matth. 24. Ideoque mulieribus dixit Angelus: Jesum queritis Nazarenum crucifixum; non dixit, lanceatum, sed crucifixum. Et inde est quod crucem Christi veneramur in quacumque materia, non autem imaginem clavorum, vel quorumcumque hujusmodi.

COMMENTARIUS.

Respondet D. Thomas crucem, tam ratione contactus quam ratione representationis, adorandam esse latriæ. Cujus responsionis posterior pars in superiori disputatione fere explicata est; prior vero ex iis pendet quæ circa articulum sextum dicenda sunt, et ideo hanc disputationem de cruce in ultimam hujus quæstionis partem differemus. In littera vero D. Thomæ (quoniam reliqua clara sunt), illud solum advertendum est, cum inquit nos alloqui et deprecari crucem tanquam ipsum crucifixum, non esse sensum, proprie et in rigore orationem fundi ad crucem (ut in superioribus explicatum reliquimus), sed fundi ad Christum in cruce representatum et ap-

¹ C. 12, circ. med.

prehensum, ex quo tanquam ex signo recte colligit D. Thomas crucem eadem adoratione cum Christo adorari, quia in illa adoratur Christus, ac si præsens adesset.

ARTICULUS V.

Utrum mater Christi sit adoranda adoratione latriæ¹.

1. Ad quintum sic proceditur. Videtur quod mater Dei sit adoranda adoratione latriæ. Videtur enim idem honor esse exhibendus matri regis et regi. Unde dicitur, 2 Reg. 2, quod positus est thronus matri regis, qua sedit ad dexteram ejus. Et Augustinus dicit in serm. de Assumptione: Thronum Dei, et thalamum Domini cæli atque tabernaculum Christi dignum est ibi esse, ubi est ipse. Sed Christus adoratur adoratione latriæ; ergo et mater ejus.

2. Præterea, Damasc. dicit in 4 lib. 2, quod honor matris refertur ad filium. Sed filius adoratur adoratione latriæ; ergo et mater.

3. Præterea, conjunctior est Christo mater ejus quam crux. Sed crux adoratur adoratione latriæ; ergo et mater Christi est adoratione latriæ adoranda.

Sed contra est, quod mater Dei est pura creatura. Non ergo ei debetur adoratio latriæ.

Respondeo dicendum, quod quia latria soli Deo debetur, nulli creaturæ debetur latria, prout creaturam secundum se veneramur. Licet autem creaturæ insensibiles non sint capaces venerationis secundum seipsas, creatura tamen rationalis est capax venerationis secundum seipsam, et ideo nulli puræ creaturæ rationali debetur cultus latriæ. Cum igitur Beata Virgo sit pura creatura rationalis, non debetur ei adoratio latriæ; sed solum veneratio dulciæ, eminentius tamen quam cæteris creaturis, in quantum ipsa est mater Dei. Et ideo dicitur, quod debetur ei non qualiscumque dulcia, sed hyperdulcia.

Ad primum ergo dicendum, quod matri regis non debetur æqualis honor honori qui debetur regi; debetur tamen ei quidam honor consimilis, ratione cujusdam excellentiæ. Et hoc significant auctoritates inductæ².

Ad secundum dicendum, quod honor matris

¹ 2. 2, q. 103, art. 4, ad 2. Et 3, d. 9, q. 1, a. 2, q. 3.

² C. 17.

³ In arg. 4.

refertur ad filium, quia ipsa mater est propter filium adoranda. Non tamen eo modo quo honor imaginis, quia ipsa imago, prout in se consideratur, ut res quedam, nullo modo est veneranda.

Ad tertium dicendum, quod crux non est capax venerationis prout in se consideratur, ut dictum est¹. Sed Beata Virgo secundum seipsam est venerationis capax. Et ideo non est similis ratio.

COMMENTARIUS.

Quod ad mentem D. Thomæ attinet, ipse in hoc articulo (ut aperte patet ex corpore ejus) solum agit de adoratione absoluta, quæ per se et propter propriam excellentiam alicui tribuitur, fortasse quia supponit rationalem personam non esse alio modo adorandam, non quia sit omnino incapax adorationis respectivæ, sed quia cum sit capax propriæ venerationis, ea uti oportet, et non alia, ut in solut. ad 3 indicatur. Hoc igitur sensu supposito, clara est responsio ejus, Beatam, scilicet, Virginem non latria, sed dulcia, vel potius hyperdulcia adorandam esse. Et solutiones etiam argumentorum, supposito eodem sensu, nullam habent difficultatem. Disputatio vero fusior de hac materia tradetur commodius infra, postquam de dignitate et excellentia gratiæ et gloriæ Beatissimæ Virginis disputaverimus; cum enim fundamentum hujus cultus sit excellentia Virginis et potestas, hujus cognitio illius intelligentiam supponit. Ibi ergo tam de adoratione quam de oratione ad Virginem exhibenda commodius disseremus. Sicut etiam de adoratione Eucharistiæ in propria illius materia tractandum est.

ARTICULUS VI.

Utrum reliquiæ Sanctorum sint adorandæ²

1. Ad sextum sic proceditur. Videtur quod sanctissimæ reliquiæ nullo modo sint adorandæ. Non enim est aliquid faciendum, quod possit esse occasio erroris. Sed adorare mortuorum reliquiæ, videtur ad errorem Gentilium pertinere, qui mortuis hominibus honorificentiam impendebant. Ergo non sunt Sanctorum reliquiæ adorandæ.

2. Præterea, stultum videtur rem insensi-

¹ Art. præ

² 2. 2, q. 96, a. 4, ad 3.

bilem venerari. Sed Sanctorum reliquiæ sunt insensibilia corpora. Ergo stultum est eas venerari.

3. Præterea, corpus mortuum non est ejusdem speciei cum corpore vivo; et per consequens non videtur esse numero idem. Ergo videtur quod post mortem alicujus Sancti corpus ejus non sit adorandum.

Sed contra est quod dicitur in lib. de Eccles. dogmatibus¹: Sanctorum corpora, et præcipue beatorum Martyrum reliquiæ, ac si Christi membra, sincerissime honoranda, scilicet, credimus. Et postea subditur: Si quis contra hanc sententiam velit esse, non Christianus, sed Eunomianus et Vigilantianus creditur.

Respondeo dicendum, quod sicut Augustinus dicit in lib. de Civit. Dei², si paterna vestis et annulus, ac si quid est hujusmodi, tanto charius est posteris, quanto erga parentes est major affectus, nullo modo ipsa spernenda sunt corpora, quæ utique multo familiarius atque conjunctius, quam quælibet indumenta gestamus, hæc enim ad ipsam naturam hominis pertinent. Ex quo patet, quod qui habet affectum ad aliquem, etiam ea, quæ de ipso post mortem relinquuntur, veneratur; non solum corpus aut partes corporis ejus, sed etiam aliqua exteriora, puta vestes, et similia. Manifestum est autem quod Sanctos Dei in veneratione habere debemus, tanquam membra Christi, Dei filios et amicos, et nostros intercessores. Et ideo eorum reliquiæ qualescumque honore congruo in eorum memoriam venerari debemus, et præcipue eorum corpora, quæ fuerunt templa et organa Spiritus Sancti in eis habitantis et operantis, et sunt corpori Christi configuranda per gloriosam resurrectionem. Unde et ipse Deus hujusmodi reliquiæ convenienter honorat, in eorum præsentia miracula faciendo.

Ad primum ergo dicendum, quod hæc fuit ratio Vigilantiæ, cujus verba introducit Hieronymus in libro quem contra eum scribit³, dicentis: Prope ritum Gentilium videmus sub prætextu religionis introductum; pulvisculum nescio quem in modico vasculo, pretioso linteamine circumdatum, osculantes adorant. Contra quem Hieronymus, in ep. ad Riparium⁴:

¹ C. 73, in princ., habetur inter opera Augustini, tom. 3.

² L. 4, c. 13, tom. 5.

³ In ep. ad Vigilant., non procul a princ., t. 3.

⁴ Incipit epist. Acceptis primum litteris tuis, non procul a princ.

Nos non dico Martyrum reliquiæ, sed nec solem, nec lunam, nec Angelos adoramus, scilicet, adoratione latriæ, honoramus autem reliquiæ Martyrum, ut eum, cujus sunt Martyres, adoremus; honoramus seruos, ut honor servorum redundet ad Dominum. Sic ergo honorando reliquiæ Sanctorum, non incidimus in errorem Gentilium, qui cultum latriæ mortuis hominibus exhibebant.

Ad secundum dicendum, quod corpus illud insensibile non adoramus propter seipsum, sed propter animam quæ fuit ei unita, quæ nunc fruatur Deo, et propter Deum, cujus fuerunt ministri.

Ad tertium dicendum, quod corpus mortuum alicujus Sancti non est idem numero quod primo fuit dum viveret, propter diversitatem formæ, quæ est anima; est tamen idem identitate materiæ, quæ est iterum suæ formæ unienda.

Littera D. Thomæ et per se clara est, et in sequenti disputatione amplius illustrabitur.

DISPUTATIO LV,

In duas sectiones distributa.

DE RELIQUIARUM CULTU ET VENERATIONE.

In hac disputatione omnia illa, quæ de imaginibus tractata sunt, sigillatim quæri et investigari possent. Tamen, quia ratio doctrinæ similis est, et eadem fere proportionem applicari potest, ideo brevius doctrinam de reliquiarum cultu complectemur, illius honestatem et modum, seu naturam et speciem explicando. Nomine autem reliquiarum non tantum Sanctorum corpora, vel eorum partes, sed etiam vestes, et alia similia, quibus ipsi specialiter usi sunt, comprehendimus.

SECTIO I.

Utrum Sanctorum reliquiæ in veneratione et honore habendæ sint.

1. Hæretici negant reliquiæ Sanctorum adorandas esse, vel a fidelibus custodiendas et conservandas. Cujus hæresis auctor fertur esse Vigilantius. Sed illum in hoc errore fuisse discipulum Eunomii, refert Hieronymus, ep. ad Riparium, et I. contra Vigilant., dicit etiam eum fuisse imitatum Judæos et Samaritanos, qui humana cadavera abominantur. Sed et ante Eunomium Gnosticos contempsisse Martyres, non tam eorum reliquiæ quam martyria despicientes, refert Iren., l. 3, c. 20; et